

Reactie MVO Nederland op de Wet Internationaal Verantwoord Ondernemen

Samenvatting

Wij roepen op de WIVO aan te grijpen om degelijke due diligence voor het gehele Nederlandse bedrijfsleven de standaard te maken en daarmee te voorkomen dat de wet slechts zou leiden tot individuele afvinklijstjes voor de 500 grootste ondernemingen die direct onder de wet zullen vallen.

Wij vragen in het toezicht op deze wet een constructieve houding van de ACM om derisking en terughoudendheid door bedrijven te voorkomen. Ook is het van belang dat de wet eenduidig is om ruis te voorkomen. De tools en financiën die worden ingezet voor een succesvolle implementatie van de wet dienen niet slechts ten goede te komen aan de ondernemingen die rechtstreeks onder de WIVO vallen. Daarnaast zou artikel 2.2.3.1.3d. aangescherpt moeten worden om grote bedrijven medeverantwoordelijk te maken voor de ondersteuning van degelijke due diligence door kleinere ondernemingen in de keten in meer gevallen dan een noodzakelijke context. Het introduceren van vrijwillige due diligence standaarden in lijn met de WIVO-verplichtingen voor bedrijven die buiten de reikwijdte van de WIVO vallen stimuleert brede due diligence in ketens en informatiesymmetrie.

Wij zien kansen om de WIVO beter in lijn te brengen met de wijdverspreide OESO-richtlijnen. Dat zit 'm onder andere in het aantal stappen dat gezet moet worden om aan de due diligence-verplichting te voldoen, door de rol van maatschappelijke organisatie en NGO's te expliciteren en door bepaalde definities te verduidelijken.

Met harmonisatie van EU-wetgeving ligt er voor Nederland een kans om de reikwijdte van due diligence te verbreden naar meer bedrijven en alsnog een poging te doen de financiële sector verantwoordelijk te houden voor de due diligence van hun downstream investeringen. Centraal georganiseerde tools en datasets op nationaal en EU-niveau die breed toegankelijk zijn zullen noodzakelijk blijken om wildgroei aan informatie te voorkomen en middelen efficiënt in te zetten.

Ten slotte bieden we een uitgestoken hand om bij deze WIVO te werken aan kennisverzameling, -opbouw, tools en samenwerking rondom financiële middelen. Hiermee vergroten we de potentie van de wet en de effectiviteit van de implementatie ervan.

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Oog voor het gehele bedrijfsleven
3. Coherentie met OESO-richtlijnen
4. Europese coherentie
5. Uitgestoken hand MVO Nederland

1. Inleiding

MVO Nederland is zich ervan bewust dat deze reactiemogelijkheid primair is ingestoken ter verbetering van de vertaling van de CSDDD-wet voor de Nederlandse context. Wij zullen hier suggesties voor doen en tegelijkertijd deze kans niet onbenut laten om kenbaar te maken hoe bredere implementatie van deze wet de grootste kansen zal opleveren voor Nederlandse bedrijven. Dit achten wij van belang omdat de praktijk van de 2000 duurzame ondernemers in ons bedrijvennetwerk weerbarstiger is dan de letter van de wet en we dus pas recht doen aan hun zorgen, dromen en behoeften als we in deze reactie breder suggesties doen voor de richting van de implementatie van deze Wet Internationaal Verantwoord Ondernemen (WIVO) dan slechts te focussen op tekstuele verbeteringen.

We willen benadrukken dat Nederland met deze WIVO een belangrijke stap zet richting de nieuwe economie en dat we de implementatie hiervan de komende jaren vooral moeten aangrijpen als kans. Niet alleen voor de noodzakelijke extra inzet op bescherming van mensenrechten en het milieu wereldwijd, maar ook voor het verdienvermogen, de leveringszekerheid en toekomstbestendigheid van ondernemingen zelf. Deze wet draagt voor hen bij aan de opbouw van duurzame en betrouwbare waardenketens, positieve betrokkenheid van burgers en werknemers en grotere aantrekkingskracht voor kapitaalinvesteerdere door de minimalisering van risico's. Ondernemingen die ambitieus zijn in maatschappelijk verantwoord ondernemen en dit in hun DNA plaatsen presteren beter. Dat is geen overtuiging; het is wetenschap.^{1 2} En er is nu nog sprake van een ongelijk speelveld: tussen koplopers en achterblijvers en tussen bedrijven die greenwashen en bedrijven die daadwerkelijk voor transparantie instaan. Deze wet zal bijdragen aan een gelijk speelveld voor het bedrijfsleven.

Deze wetgeving is dus een grote kans en gaat tegelijkertijd veel vragen van ondernemers. Wij zien bij MVO Nederland in ons bedrijvennetwerk dat ondernemers bereid zijn om te veranderen en te verbeteren wanneer zij goed worden ondersteund en er een open blik is vanuit de samenleving en toezichthouders om betekenisvolle stappen de goede duurzame richting in te waarderen. En dus niet direct over te gaan tot meedogenloze afstraffing en een opgeheven vinger als het nog niet direct perfect gaat. Daarom vragen we in de realisatie van het toezichtskader bij deze WIVO om altijd een stok achter de deur te houden voor de rotte appels, maar in de basis uit te gaan van de bereidwilligheid van veel ondernemingen om goede stappen te zetten richting verantwoord ondernemen. We hebben alle vertrouwen in de Autoriteit Consument en Markt als handhaver en deze heeft wat ons betreft een belangrijke taak om mee te denken met een onderneming over hoe deze kan verbeteren alvorens te reprimieren. De WIVO kent een inspanningsverplichting en geen resultaatverplichting. Laat de ACM daarom de nadruk leggen op de inspanning tot het opbouwen van degelijke due diligence met het lerende vermogen dat daarbij hoort. Het doel is immers verduurzamen en niet rapporteren. Daarmee voorkomen we dat bedrijven op een nog grotere schaal aan derisking zullen doen, waarbij ze preventief bij andere leveranciers (in andere landen) inkopen om potentiële risico's te vermijden. Zo'n ontwikkeling vindt op het moment plaats rondom de EUDR, nog voordat deze regulatie überhaupt in werking is getreden. Dit creëert een averechts effect in productielanden en staat haaks op het beoogde effect van de OESO-richtlijnen.

¹ Eccles, Robert G. and Ioannou, Ioannis and Serafeim, George, The Impact of Corporate Sustainability on Organizational Processes and Performance (December 23, 2014). Management Science, Volume 60, Issue 11, pp. 2835-2857.

² Nyenrode. (z.d.). Concurrentievoordeel voor Nederlandse bedrijven door IMVO wetgeving.
<https://www.nyenrode.nl/nieuws/n/concurrentievoordeel-nederlandse-bedrijven-imvo-wetgeving>

2. Oog voor het gehele bedrijfsleven

Er zullen bijna 500 bedrijven direct onder de WIVO vallen, maar het zijn tien- tot honderdduizenden kleinere Nederlandse ondernemingen die hier in bepaalde mate hun bedrijfsprocessen op zullen moeten aanpassen vanwege hun rol in ketens met onder de WIVO vallende ondernemingen. Deze aanname is gestoeld op empirisch bewijs dat we zien bij de implementatie van CSRD, waaruit blijkt hoe de invoering van dergelijke wetgeving óók veel vraagt van ondernemingen die hier niet direct onder vallen. MVO Nederland is ervan overtuigd dat de 500 grote ondernemingen over voldoende capaciteit en kennis (gaan) beschikken om tot een succesvolle implementatie van de WIVO te komen, maar maakt zich zorgen over het gebrek aan steun voor het adaptief vermogen van de rest van het bedrijfsleven om hierin mee te kunnen komen. De wettekst zoals deze er nu ligt biedt onvoldoende haakjes om te kunnen rekenen op deze noodzakelijke steun voor kleinere ondernemingen en dus doen we de dringende oproep de WIVO in te voeren met een tekstuele verbetering in artikel 2.2.3.1.3d. en met flankerend beleid. Wij zullen de noodzaak hiertoe toelichten.

Wij horen nu al dat informatieverzoeken omwille van due diligence-overwegingen door grote ondernemingen aan mkb'ers regelmatig leiden tot complexiteit voor hen, omdat deze verzoeken vaak te algemeen van aard of niet uitvoerbaar zijn. Met deze WIVO is er een aannemelijke kans dat grote ondernemingen vaker met hagel zullen schieten richting het mkb als het aankomt op deze informatieverzoeken, om er zo in ieder geval zeker van te zijn dat grote ondernemingen nergens relevante data missen die helpen te voldoen aan de WIVO. Een speld in een hooiberg wordt echter niet eerder gevonden wanneer de hooiberg wordt vergoot. MVO Nederland pleit er daarom voor om wettelijk zoveel mogelijk eenduidigheid te creëren over waar compliance voor grote ondernemingen begint en waar deze eindigt. De scope is wat ons betreft ambitieus, maar wel duidelijk gedemarqueerd. Ook dienen begrippen duidelijker/überhaupt te worden geconceptualiseerd (denk aan de term 'inkooppraktijken') en te worden gestaafd aan erkende standaarden/benchmarks (denk aan 'leefbaar inkomen'). Als dit namelijk teveel open blijft voor interpretatie bestaat het gevaar dat er soortgelijke ontwikkeling plaatsvindt als bij de vrijwillige VSME-standaarden binnen de CSRD. Die schrijven voor hoeveel en wat grote bedrijven mogen verlangen van kleinere ondernemingen in de keten, maar in de praktijk wordt dit nauwelijks nageleefd en is er vooral veel ruis door de beperkte juridische afbakening. Kortom, eenduidigheid is de weg voorwaarts in de verdere uitwerking en implementatie van deze WIVO. Hierdoor worden informatieverzoeken uitgezet door grote bedrijven richting kleinere ondernemers in de keten vaker specifiek en uitvoerbaar, waardoor niet onnodig uitvoeringscapaciteit wordt gevraagd van kleinere ondernemers.

Kennis en ontwikkeling

Om als mkb'er te voldoen aan informatieverzoeken van grote ondernemingen worden er vaak extra kosten gemaakt. Die zijn in absolute zin kleiner dan de extra kosten van grote ondernemingen die straks direct onder de WIVO zullen vallen. Echter, waar grote ondernemingen door hun schaal relatief weinig kapitaal kwijt zijn aan eenmalige kosten om te voldoen aan de WIVO - denk aan het kennisnemen van de WIVO-compliance, het creëren of aanschaffen van monitoringstools en risicobeheersystemen en het implementeren van procedures ter preventie van negatieve effecten in het algemene bedrijfsbeleid – zijn mkb'ers door hun beperktere omzet en persoonlijke bezetting relatief meer kosten kwijt aan de opstartfase van due diligence. Zij dragen straks indirect medeverantwoordelijkheid voor de

juridische due diligence-verplichting waar grote ondernemingen aan zullen moeten voldoen onder de WIVO en zullen dus ook hierin op veel grotere schaal vaardig moeten geraken. We zien bij de CSRD dat mkb'ers veel capaciteit kwijt zijn aan het verzamelen en verstrekken van data, soms zelfs onder dreiging om grote bedrijven als klanten te verliezen. De voorgestelde richtsnoeren, informatiepunten, helpdesks en standaarden vanuit de EU ten behoeve van degelijke due diligence zullen zeker helpen om hierin te voorzien, maar bieden absoluut niet voldoende soelaas. Ook omdat er financiële steun nodig is, maar ook omdat er een risico is dat deze zaken ter bevordering van kennis primair zullen worden ingericht voor de 500 bedrijven die direct onder de WIVO vallen. MVO Nederland doet daarom een expliciete oproep aan het Rijk om alle ondernemers in Nederland toegang te geven tot bovenstaande hulpmiddelen ter bevordering van (kennis)ontwikkeling ten aanzien van due diligence. Overheidsinvesteringen in een toereikende implementatie van de WIVO zullen dus zowel gealloceerd dienen te worden voor de directe als de indirecte uitvoerders van deze wet. Aangezien een belangrijk deel van de eerdergenoemde hulpmiddelen zal worden ontwikkeld vanuit de Europese Commissie, draagt het kabinet een verantwoordelijkheid om er binnen de EU op aan te dringen dat deze hulpmiddelen breder worden ontwikkeld dan voor de ondernemingen die direct onder de WIVO vallen. Investeer daarnaast in Nederlandse Community's of Practice, risicotools en de organisaties die hierin faciliteren om de toegankelijkheid van kennis te vergroten.

Noodzakelijkheidsclausule

Naast de toegang tot deze hulpmiddelen zal er links- of rechtsom financiële ondersteuning moeten komen voor mkb'ers in de keten om hun due diligence-(mede)verantwoordelijkheid te kunnen pakken. Zoals eerder aangetoond zijn de opstartkosten voor mkb'ers om een degelijke due diligence-werkwijze in te richten die voldoet aan de groeiende vraag van informatieverzoeken door grote ondernemingen relatief hoog. Over deze opstartkosten en doorlopende due diligence-investeringen is het volgende in de conceptwet opgenomen:

Artikel 2.2.3.1.3d.

Zo nodig neemt de onderneming de volgende passende maatregelen: gerichte en evenredige steun te verlenen aan een zakenpartner van de onderneming die tot het midden- en kleinbedrijf behoort, mits dit in het licht van de middelen, kennis en beperkingen van die zakenpartner noodzakelijk is:

1°. toegang verlenen tot of het mogelijk maken van capaciteitsopbouw, opleidingen of verbetering van beheersystemen; en

2°. als de naleving van de gedragscode of het preventief actieplan de levensvatbaarheid van die zakenpartner in gevaar zou brengen, door gerichte en evenredige financiële steun te verlenen, door onder meer directe financiering, leningen tegen lage rente, garanties voor continue inkoop of ondersteuning bij het verkrijgen van financiering;

Wij zijn voorstander van het idee dat de 500 grote ondernemingen straks een expliciete verantwoordelijkheid hebben om goede due diligence in de gehele keten te bevorderen. Echter zit het venijn ons in het karakter van deze wetpassage, namelijk dat alleen in het geval van noodzakelijkheid of potentieel faillissement grote ondernemingen juridische medeverantwoordelijkheid dienen te dragen voor de bevordering van de degelijkheid van de due diligence van hun leveranciers in de keten. Het is niet ondenkbaar dat enkele grote

ondernemingen zich zullen verschuilen achter deze noodzakelijkheidsclausule, omdat lastig aan te tonen is voor een mkb'er wanneer steun door grote ondernemingen in capaciteitsopbouw, opleidingen, verbetering van beheersystemen en gerichte evenredige financiële steun daadwerkelijk noodzakelijk is. Een cynisch perspectief zal stellen dat deze steun pas juridisch noodzakelijk is als een onderneming simpelweg onmogelijk aan de middelen kan komen om zich de zaken onder het eerste onderdeel toe te eigenen. Maar met zulk beperkt vet aan het bot zit een mkb'er al gauw in de categorie 'potentie tot faillissement' en is vervolgens lastig het causale verband hard te maken tussen de naleving van de gedragscode en/of het preventief actieplan met het (aanstaande) faillissement. Bij het ontbreken van middelen voor naleving hiervan kan namelijk afgevraagd worden of een dergelijke due diligence-verwachting dé druppel op een gloeiende plaat vormt die een onderneming tot faillissement drijft of één van de vele druppels op een gloeiende plaat die in gezamenlijkheid leiden tot faillissement. Zelfs als dit causale verband wel hard te maken is en een grote onderneming weigert om over de brug te komen met diensten en middelen ter realisatie van toereikende due diligence, zullen er bij een mkb'er in deze categorie weinig middelen zijn om een stap te zetten naar een rechter om deze diensten en middelen van een grote onderneming alsnog op te eisen. Daarbij is het risico op derisking enorm als mkb'ers weinig juridische grond hebben om op te staan wanneer zij om gerichte ondersteuning vragen.

Nu moeten partijen in het bedrijfsleven elkaar vooral niet voor de rechter gaan dagen, omdat deze wetgeving juist een kans biedt om veel meer samen te werken en duurzame en sterke verdienmodellen te creëren voor de toekomst van Nederland. Alleen met de formulering dat grote ondernemingen medeverantwoordelijkheid dragen voor een degelijke realisatie van due diligence in de rest van de keten pas als dit noodzakelijk blijkt - iets wat amper aan te tonen is zoals hierboven toegelicht - ontstaat er straks een ongelijk speelveld waarin de ene grote onderneming een stap naar voren zal doen in het bevorderen van goede ketenbrede due diligence en de andere grote onderneming een stap naar achter zal doen de schaduw in, om vanuit deze schaduw de rekening van goede ketenbrede due diligence te verhalen op middelgrote en kleine ondernemers in de keten. Naast dat veel middelgrote en kleine ondernemers simpelweg onvoldoende expertise en middelen hebben om dit zelfstandig degelijk op poten te zetten, vooral in de opstartfase, loopt het bedrijfsleven hiermee een enorme kans mis om grote ondernemingen hun expertise, visie en middelen in te laten zetten voor het lerend en adaptief vermogen van het gehele bedrijfsleven om goede due diligence over de volle breedte de standaard te maken. Een bijkomend voordeel is dat als het opzetten van deze ketenbrede due diligence minder vrijblijvend wordt voor individuele grote bedrijven, er meer reden is om in een keten met meerdere bedrijven die onder de WIVO vallen baten te halen uit de collectieve samenwerking die hieruit ontstaat. Nu zien we namelijk nog dat veel mkb'ers in één keten door meerdere partijen over hetzelfde worden bevraagd en er hetzelfde wordt uitgezocht zonder hierin samen op te trekken. De resources die hiervoor worden ingezet zullen efficiënter kunnen worden gebruikt wanneer deze gekanaliseerd worden naar ketenbrede due diligence die grote bedrijven in een keten gezamenlijk coördineren.

Een push vanuit de wetgeving richting de grootste ondernemingen van Nederland om hen een stap naar voren te laten doen ten behoeve van ketenbrede due diligence helpt met meer gespreide verantwoordelijkheid, uniforme due diligence systemen/kennis/processen én collectieve actie waarin bestaande en toekomstige problemen als freeridgedrag en derisking worden geminimaliseerd. Wanneer grote ondernemingen niet zelf in staat zijn om steun te verschaffen, kunnen zij mkb'ers faciliteren in partnerschappen aan organisaties zoals de onze zodat deze mkb'ers alsnog steun ervaren rondom het opzetten van degelijke due diligence.

Voorstel

De centrale oproep van MVO Nederland rondom dit wetsartikel is dat we een enorme kans zullen benutten als we de huidige juridische vrijblijvendheid van artikel 2.2.3.1.3d. weghalen voor iets dat meer tanden heeft. Daarmee willen we garanderen dat de grootste ondernemingen van Nederland vanuit een gelijk speelveld zullen werken aan degelijke due diligence geweeft door het gehele bedrijfsleven en in samenwerking met middelgrote en kleine ondernemers. Hiervoor dient de wetgever deze verwachting vast te leggen in de WIVO door in het bovenstaande artikel 2.2.3.1.3d. af te stappen van de contextuele noodzakelijkheid die aanwezig moet zijn voor grote ondernemingen om te helpen met het bouwen aan ketenbrede due diligence, bijvoorbeeld in de vorm van capaciteitsopbouw, opleidingen, verbetering van beheersystemen en/of directe financiering. Het woord ‘**noodzakelijk**’ in dit artikel vervangen door ‘**proportioneel**’ of iets met een dergelijke strekking zou uitkomst bieden. Zo wordt brede samenwerking vanuit een collectieve verantwoordelijkheid juridisch geborgd.

Mocht de wetgever hier niet toe willen overgaan omdat het grote ondernemingen niet deze verantwoordelijkheid wil opleggen, dan dient er vanuit het Rijk met nog steviger flankerend beleid te komen om middelgrote en kleine ondernemers alsnog te helpen bij de (opstart)kosten, zowel financieel als intellectueel, vanaf de invoering van de WIVO. Dat wat dan niet meer door de grootste bedrijven van Nederland geboden zal worden zal de overheid naar zich toe moeten trekken. Dit heeft als doel om te voorkomen dat mkb'ers in ketens met veel grote ondernemingen die het comfortabel vinden in de schaduw een aanzienlijk concurrentienadeel ondervinden in hun uitvoering van informatieverzoeken die in getalen zullen toenemen ten opzichte van mkb'ers in andere ketens met meer proactieve grote ondernemingen. Op het spel staat daarmee het gelijke speelveld.

Het Rijk zou dergelijke (financiële) betrokkenheid bij de ontwikkeling van het bredere bedrijfsleven kunnen verantwoorden door te wijzen op de economische en maatschappelijke baten van breed gedragen, degelijke due diligence in het gehele bedrijfsleven. Nederlandse bedrijven die niet direct onder de WIVO vallen maar wel voorspoedig behendig raken met degelijke due diligence door goede ondersteuning van grote bedrijven en/of de overheid, zullen voor binnenlandse en buitenlandse inkopers en investeerders concurrentievoordeel genieten. Het eerlijke verhaal is ook dat wanneer grote bedrijven en/of de overheid geen expliciete verantwoordelijkheid dragen/draagt voor de (opstart)kosten van structurele due diligence in het gehele bedrijfsleven, deze kosten vroeg of laat verhaald blijven worden op het milieu en levensstandaarden van mensen. De concurrentiekansen voor het Nederlandse bedrijfsleven en de onrechtvaardigheid van onttrekken van waarde uit het meest weerloze rechtvaardigen wat ons betreft dat grote ondernemingen en/of de overheid zullen/zal moeten investeren in ketenverantwoordelijkheid. Niet alleen wanneer dit ‘noodzakelijk’ wordt geacht.

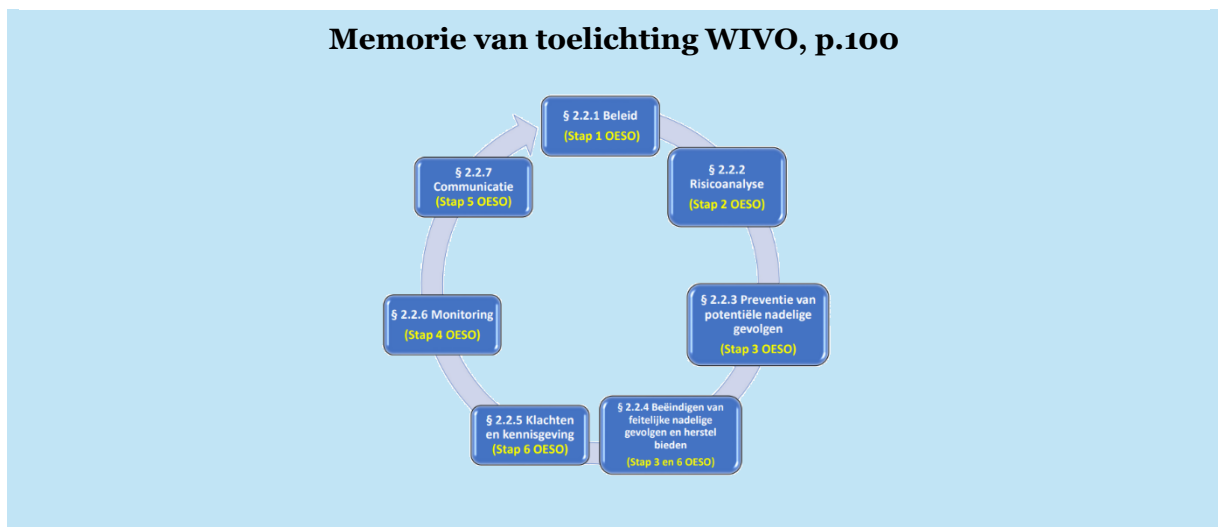
Wanneer deze verantwoordelijkheid wordt gedragen, kan het helpen om voor het mkb vrijwillige standaarden en richtlijnen op te stellen, zelfs al voor de inwerkingtreding van de WIVO, om veel meer bedrijven te stimuleren te voldoen aan en opereren volgens de WIVO. Dit geeft enerzijds richting aan de bedrijven die direct onder de WIVO vallen over de mate waarin zij een beroep kunnen doen op mkb'ers in hun ketens om bij te dragen aan brede due diligence. Anderzijds stimuleert het bedrijven die niet direct onder de wet vallen om op een meer systemische manier met deze richtlijnen te gaan werken, waarmee het bereik en de positieve impact van deze wet wordt vergroot. Rondom de CSRD zien we dat zulke vrijwillige richtlijnen goed werken en de hierboven beschreven positieve effecten meebrengen.

3. Coherentie met OESO-richtlijnen

Veel van de grote én kleine bedrijven die zich hebben aangesloten bij MVO Nederland zijn vanuit hun duurzame leiderschap al goed bekend met de OESO-richtlijnen. Deze bedrijven laten zien hoe degelijke due diligence de stabiliteit van hun ondernemingen vergroot, evenals hun social license to operate. Voor hen is het van groot belang dat de WIVO, de wet die de nieuwe standaard zal neerleggen voor due diligence, coherent is met wat zij al gewend zijn vanuit de OESO-richtlijnen. Hiermee draagt het Rijk bij aan een lastenluwe implementatie van de WIVO voor veel bedrijven en zorgt het ervoor dat alle kennis en tools die zijn ontwikkeld rondom de OESO-richtlijnen niet volledig opnieuw zullen moeten worden gecreëerd. De coherentie tussen de WIVO en OESO-richtlijnen zit 'm in tal van facetten, maar wij zullen ons in deze reactie beperken tot enkele oneffenheden die wij essentieel achten te benoemen.

Coherentie van het aantal stappen

Waar verschillende lidstaten op verschillende manieren invulling zullen geven aan de vertaalslag van de CSDDD naar een nationale wet, zijn de OESO-richtlijnen universeel. Voor het gelijke speelveld in Europa (en zelfs wereldwijd) zijn wij er daarom voorstander van om de OESO-procedure centraal te stellen. In de WIVO wordt er gepuzzeld met de zes stappen van de OESO-richtlijnen en wordt hier een extra puzzelstukje aan toegevoegd. Zie hieronder:

Ondanks dat wij snappen dat er met zeven stappen meer nuance kan worden geboden rondom de due diligence-verwachtingen van de WIVO, vinden wij kiezen voor eenvoud waar dat kan voor de bedrijven die straks aan de slag moeten met hun due diligence-verplichting een stuk zwaarder wegen. Veel bedrijven zijn al bekend met de OESO-richtlijnen en hebben hier systemen op gebouwd. We zien graag dat via de WIVO meer ondernemingen dit verantwoorde ondernemerschap overnemen én dat de due diligence in ketens minder vrijblijvend gebeurt, in plaats van dat het weer op een andere manier moet. Daarom verzoeken wij om het puzzelen te blijven vervolgen en daarin het framework van de OESO-richtlijnen als uitgangspunt te nemen. Wij zien zo een mogelijkheid om onder de OESO-richtlijnen wijzigingen/aanvullingen te formulieren die de WIVO aan laten sluiten bij de geest van de initiële CSDDD.

Betrekken van maatschappelijke organisaties en NGO's

In de OESO-richtlijnen is er veel aandacht voor het betrekken van maatschappelijke organisaties en NGO's bij de verschillende stappen van due diligence (denk aan het monitoren van negatieve praktijken in de keten en het meedenken over oplossingen). Wij zien in ons bedrijvennetwerk veel goede voorbeelden van deze samenwerkingen. In de memorie van toelichting wordt er gelukkig aandacht geschonken aan deze actoren. Echter, in het wetsvoorstel worden deze actoren gereduceerd tot vooral degene die de klachten indienen als er een fout is opgetreden in een keten. Daarmee stuurt de letterlijke wettekst aan op een houding van maatschappelijke organisaties en NGO's waarin zij met name de boeman zijn, in plaats van te zinspelen op een houding waarin zij aan de voorkant en gedurende het due diligence-proces bijdragen aan degelijke due diligence in samenwerking met bedrijven. Zoals we hopen dat de WIVO de ACM een rol laat aannemen waarin de autoriteit met name constructief een functie vervult om bedrijven daadwerkelijk duurzaam en met respect voor mensenrechten te laten ondernemen zonder direct te reprimieren, zo hopen we dat eenzelfde soort houding zal worden gekozen door maatschappelijke organisaties en NGO's met deze wet. Daarvoor is het nodig dat de wettekst een minder cynisch perspectief erop nahoudt voor wat betreft de rol van maatschappelijke organisaties en NGO's.

Wij zien kansen om in de wettekst de rol van maatschappelijke organisaties en NGO's meer te expliciteren in alle andere stappen van de due diligence-procedure en hierbij niet alleen te benoemen dat ze in gevallen betrokkenen zullen zijn, maar ook uit te weiden over de manier waarop. Wanneer deze actoren een expliciete rol vervullen in due diligence helpt dit om de lasten voor ondernemers te verkleinen. Maatschappelijke organisaties en NGO's kunnen namelijk een belangrijke bijdrage leveren aan onderzoek van risico's in ketens, het betekenisvol betrekken van belanghebbenden in productielanden en het identificeren en uitvoeren van acties ter voorkoming, beperking en herstel van negatieve impact. MVO Nederland kan gericht nadenken over hoe de rol tussen bedrijven en het niet-bedrijfsleven eruit kan zien, input ophalen bij het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties en NGO's en tevens een brugfunctie (matchmaking) vervullen tussen bedrijven en relevante maatschappelijke organisaties en NGO's.

Verduidelijking definities

Eerder hebben wij kenbaar gemaakt dat een gebrek aan eenduidigheid in de wettekst zal zorgen voor ruis en indruist tegen de wens om ondernemers niet met onnodige lasten op te zadelen. Wij constateren dat de definitie van due diligence niet coherent is met hoe deze in de OESO-richtlijnen is geconceptualiseerd. Ook zijn er andere wetten die (een vorm van) due diligence voor bedrijven beschrijven met unieke taal. Dit zorgt voor verwarring over hoe due diligence moet worden gezien en toegepast. Wij roepen daarom op om alle huidige wetten die raken aan due diligence én de praktische beleefwerelden van ondernemers in bijvoorbeeld hun omgang met de OESO-richtlijnen naast elkaar te leggen. Hieruit kan een eenduidige definitie worden gedestilleerd waar ondernemers nu en in de verre toekomst op kunnen rekenen.

Daarnaast roepen we op tot een definitie over een verplichting tot transparantie als onderdeel van de WIVO. Zo zal er minder vrijblijvendheid komen wanneer bedrijven worden gevraagd om gegevens van hun leveranciers aan hun downstream leveranciers te overhandigen. Vanuit concurrentie-oogpunt willen leveranciers vaak niks zeggen over hun leveranciers. Dit zal komen te vervallen als een bepaalde openheid van zaken een verplichting is in deze WIVO.

4. Europese coherentie

Wij delen de wens van een groot deel van de Kamer en het kabinet om met nieuwe wetgeving goed te letten op het gelijke speelveld dat in ieder geval in Europa een belangrijk uitgangspunt moet zijn en dus ook voor deze wet. Het gevaar van dit uitgangspunt zit 'm er echter in dat de lidstaat met de laagste ambities, zwakste normen en minste visie de standaard neerlegt voor de implementatie van de CSDDD-wet door de andere lidstaten. Nederland moet t.a.v. deze CSDDD-implementatie dus oppassen te verzanden in het staren naar diens eigen navel, maar ook niet verzanden in het staren naar navels van andere lidstaten. We moeten juist omhoogkijken, andere lidstaten in de ogen aankijken en ze inspireren met het goede voorbeeld via deze implementatie. Altijd door goed afgestemd te zijn, maar niet zonder het eigen karakter te verliezen. Gezamenlijk een stap vooruit dus, in plaats van naar achteren.

Dit is van groot belang in kader van recente ontwikkelingen op Europees niveau, waar ruimte te lijkt ontstaan om over te gaan tot integratie van CSDDD, CSRD en EU Taxonomy in zogenaamde omnibuswetgeving. In de harmonisatie die hier potentieel uit voortkomt, zal coherentie ontstaan wanneer deze wetten gelijk getrokken worden met specifieke stappen naar achteren of naar voren. Omdat deze wetten op een aantal vlakken op dit moment niet naast elkaar staan qua bijvoorbeeld reikwijdte, is stilstaan ter harmonisatie geen optie en zal dus door het Nederlandse kabinet t.z.t. een standpunt moeten worden ingenomen of we vooral naar voren of naar achteren willen stappen. Het is geen verrassing dat de ondernemingen uit ons bedrievennetwerk graag stappen vooruit doen. Daarom doen we als MVO Nederland alvast suggesties tot twee belangrijke stappen die we naar voren zouden kunnen zetten bij dergelijke integratie:

1. De CSRD-wetgeving kan een lege huls zijn wanneer deze niet in lijn wordt gelegd met de WIVO om geconstateerde negatieve effecten uit de CSRD-rapportage daadwerkelijk te mitigeren. De WIVO moedigt dit zelfs aan, bijvoorbeeld doordat er een rapportageverplichting is opgenomen die direct verwijst naar de standaarden zoals de CSRD die stelt. Dat er veel bedrijven zijn die wel onder de CSRD-wetgeving vallen, maar straks niet onder de WIVO, beschouwen wij als een gemiste kans. Wat MVO Nederland betreft zou in de ruimte die potentieel ontstaat bij harmonisatie van wetgeving gestreefd moeten worden naar de verplichting tot due diligence bij meer dan de 500 Nederlandse ondernemingen die al wel onder de CSRD-wetgeving vallen. De reikwijdte van de CSDDD zou dus toenadering moeten zoeken richting de reikwijdte van de CSRD.
2. De financiële sector is onderdeel van de CSDDD in de zin dat het verantwoording moet afleggen over het printpapier dat het inkoopt, maar niet over de downstream financiële investeringen die het doet. Er is becijferd dat 80% van de vernietiging aan ecologie en het overgrote deel van mensenrechtenschendingen voorkomen kan worden als banken richting hun klanten en investeerders zouden handelen volgens de CSDDD-normen.³ De financiële sector is dus echt een high-impact-sector die een economisch sneeuwbaaleffect teweeg kan brengen wat betreft maatschappelijke verantwoordelijkheid en goede due diligence. De sector opereert daarbij bij uitstek op

³ Zimmermann, A. (2023, November 23). EU countries rally to exempt banks from new green and human rights rules. <https://www.politico.eu/article/eu-countries-back-french-call-exempt-finance-sector-from-supply-chain-rules/>

internationale markten en kan hierin eenduidigheid realiseren door uniforme CSDDD-normen onderdeel te maken van investeringsvoorwaarden. De Nederlandse regering was in een eerder stadium ook al voorstander van inclusie van de financiële sector in de CSDDD en ook Nederlandse banken hebben zich actief uitgesproken om als sector onderdeel te worden van deze CSDDD. Daarom zou er bij potentiële ruimte die ontstaat bij harmonisatie van wetgeving door de Europese Unie proactief gehandeld moeten worden om de financiële sector alsnog verantwoordelijk te maken voor de due diligence van hun downstream investeringen. Dit brengt de due diligence van de financiële sector die voortkomt uit deze directive in lijn met de OESO-richtlijnen waar deze downstreamzorgvuldigheid wel onderdeel van is. Ook sluit de directive hiermee aan bij de CSRD-verplichting die de financiële sector heeft ten aanzien van hun downstream investeringen.

Europese coherentie gaat ook over het succesvol kunnen implementeren van de WIVO. We hebben bij de EUDR en CSRD gezien dat er een wildgroei is ontstaan aan tools en dienstverleners die inspelen op het gebrek aan kennis en middelen bij bedrijven. In de praktijk zien we daardoor dat kosten die nu aan tools en dataverzameling worden besteed (als hier al toereikende middelen voor zijn bij mkb'ers) ten koste gaan van budgetten die kunnen dienen voor verbeteringen richting duurzaam ondernemerschap. Beter zou zijn om de versnipperde resources juist zoveel mogelijk in te zetten voor het bereiken van het doel van de wet; verbetering voor mens en milieu in productieketens. Het is dus gewenst om tools, educatie en datasets zoveel mogelijk op EU-niveau te organiseren, te harmoniseren en publiekelijk beschikbaar te maken waar mogelijk. Veel data is immers al beschikbaar in Europa, via bijvoorbeeld NGO's, overheden van lidstaten en onderzoeksinstituten. Rondom de EUDR en CSRD zien we inmiddels dat er goed initiatief is genomen om tot openbare databronnen te komen die voor alle ondernemingen beschikbaar zijn. Daar zou op moeten worden voortgebouwd voor wat betreft de Europese implementatie van de CSDDD. Hierdoor hoeft straks niet elk bedrijf, elke keten en elk land het wiel opnieuw uit te vinden. Een aantal van de best practice tools uit Nederland, zoals onze MVO Risico Checker, zouden kunnen worden opgeschaald naar EU-niveau en kunnen worden vertaald naar talen van andere lidstaten. Hiervoor zijn centrale coördinatie en financiële investeringen nodig.

5. Uitgestoken hand MVO Nederland

Wij geloven dat de WIVO een grote kans is voor het gehele bedrijfsleven en dus willen we zelf ook graag onze kennis en capaciteit beschikbaar stellen om de potentie van de wet te vergroten en de implementatie ervan te verbeteren. Eerder hebben we ons steentje bijgedragen door onder andere nauw betrokken te zijn bij de oprichting en doorontwikkeling van het MVO-steunpunt (voorheen IMVO-steunpunt). Met de invoering van de WIVO worden kansen vergroot en deze willen we graag aangrijpen. Hieronder doen we hier enkele suggesties voor.

Kennisverzameling

De bedrijvencertificatie CSDDD is een welkom product geweest, maar is van eenmalige aard en met een specifieke scope. Wij kunnen binnen ons bedrijvennetwerk een consultatie uitvoeren met betrekking tot de handhaving en flankerend beleid en hiertoe handelingsperspectieven voor de betrokken instanties identificeren. Zo hebben we reeds stakeholderconsultaties verricht voor vergelijkbare doeleinden met betrekking tot de EUDR en CSRD (ook voor het mkb). We denken dus graag mee over noodzakelijke instrumenten en middelen die bedrijven kunnen ondersteunen bij het voorbereiden op en het uitvoeren van de WIVO. Zowel voor bedrijven die onder de wet vallen, als voor de mkb'ers in hun ketens.

Kennisopbouw

MVO Nederland kan een bijdrage leveren aan kennisopbouw en ontwikkeling voor het bredere bedrijfsleven, zoals eerder reeds gedaan voor CSRD. Na zes succesvolle edities van de “Community of Practice; Aan de slag met CSRD” voor grote bedrijven met + 500 medewerkers en twee CSRD-Days met in totaal meer dan 500 bezoekers waarin deelnemers van praktische handvatten en contacten zijn voorzien, worden de lessen nu vertaald naar een ‘CSRD voor het mkb’-programma. Een soortgelijke aanpak kunnen we potentieel ook voor de WIVO verzorgen. Recentelijk zijn we hiervoor de eerste Community of Practice ‘Aan de slag met ketenverantwoordelijkheid & Due Diligence’ gestart met een groep van twintig vooruitstrevende bedrijven. De lessen uit dit programma kunnen we eventueel vertalen voor een bredere doelgroep in de vorm van bijvoorbeeld trainingen en modules, zoals ook succesvol bij CSRD is gedaan. In z'n algemeenheid draagt MVO Nederland graag bij aan het ontwikkelen van, input leveren voor en aanbieden van aanvullend instrumentarium om kennisopbouw onder het bedrijfsleven te stimuleren, handelingsperspectieven te vergroten en verbeteracties in de ketens te vergemakkelijken. Dit doen we graag in afstemming met de overheid.

Tools

Om bij te dragen aan de lastenluwte van de WIVO voor bedrijven hebben wij voorgesteld om op landelijk en op Europees niveau data en tools beschikbaar te stellen. Hierbij maken wij u er graag op attent dat MVO Nederland reeds beschikt over de zeer succesvolle MVO Risico Checker tool welke we mede dankzij het Ministerie van Buitenlandse Zaken hebben ontwikkeld. Bedrijven kunnen hiermee zicht krijgen op de belangrijkste risico's in hun ketens als onderdeel van hun risicoanalyses. In 2024 is de Risico Checker door +50.000 bedrijven gebruikt. Met oog op de WIVO kunnen we onderzoeken of de functionaliteiten van de Risico Checker uitgebreid kunnen worden om bedrijven ook met andere stappen te kunnen

ondersteunen. Ook kunnen we kijken in hoeverre deze Risico Checker waarde kan bieden voor bedrijven uit andere EU-lidstaten. Hiervoor zijn financiële middelen en nationale coördinatie essentieel.

Naast de Risico Checker werkt MVO Nederland momenteel een concept uit voor ‘duurzame handelsmissies’ om bedrijven te laten verbeteren in hun due diligence. Tijdens deze missies kunnen bedrijven hun ketens versterken, mogelijke risico’s in hun ketens nader onderzoeken, in gesprek gaan met betrokkenen (belanghebbenden), handelingsperspectieven opdoen ter voorkoming, beperking of herstel van risico’s en nieuwe duurzame ketenpartners ontmoeten. Op dit moment beschikt RVO over het instrument SIB missievouchers om tegemoet te komen in de kosten voor reguliere handelsmissies. Het is echter niet mogelijk deze vouchers in te zetten voor een duurzame handelsmissie. Wij adviseren om dit te heroverwegen zodat deelname aan een handelsmissie ook kan bijdragen aan een succesvolle implementatie van de WIVO.

Samenwerking rondom financiële middelen

Tenslotte helpen we graag meedenken over het beschikbaar stellen van financiële middelen voor bedrijven om:

- 1) onderzoek te doen naar en te werken aan verbetering in hun ketens. Dit kan bijvoorbeeld via een laagdrempelig co-financieringsinstrument zoals de voormalige IMVO-vouchers waarbij bedrijven een voucher voor 10.000 konden aanvragen om 50% van de kosten voor een consultant of project te dekken (de eigen bijdrage van de aanvrager was in dit geval ook 10.000). Dit instrument bleek zeer succesvol en had een aanzwengend effect op ketentransparantie en verduurzaming, met name onder het mkb. MVO Nederland heeft dit programma uitgevoerd en ontwikkeld en beschikt over de kennis om dit eventueel opnieuw op te starten. Mogelijkerwijs kan dit mede met grote bedrijven worden aangeboden om zo te voldoen aan de eis binnen de wet voor grote bedrijven om bij te dragen aan de due diligence-inspanningen van kleine bedrijven.
- 2) samenwerking in ketenverband mogelijk te maken en te stimuleren. Hiermee kunnen ook lasten en inspanningen verdeeld worden en invulling worden gegeven aan de wens tot lastenluwe implementatie. Er bestaan reeds welkome instrumenten zoals Sectorale Samenwerking (SESAM) en Subsidieprogramma Verantwoord Ondernemen (SPVO), maar ons bedrijvennetwerk geeft aan dat deze middelen soms te beperkend zijn en niet perse bijdragen aan verbeteringen in de keten en/of ketensamenwerking. SESAM heeft hierbij een sterk covenant karakter. Hoewel wij de IMVO-convenanten ten zeerste steunen en ook zeker een vervolg hierop aanmoedigen, zien wij de praktijk dat er ook behoefte is aan andere, meer pragmatische vormen van sectorale samenwerking waarin bedrijven kunnen samen werken zoals in het voormalige Fonds Verantwoord Ondernemen (FVO). De opvolger hiervan, het huidige Subsidie Programma Verantwoord Ondernemen (SPVO), stimuleert weliswaar samenwerking met en verbetering van sociale uitdagingen bij waardeketenpartners in productielanden, maar dit programma is onvoldoende gericht op consortiavorming en richt zich uitsluitend op PSD landen, terwijl de reikwijdte van de WIVO zich niet tot PSD landen beperkt.